

Universitetskanslersämbetets tematiska utvärdering av hållbar utveckling Självvärdering

Lärosäte: Försvarshögskolan

1. Inledning

Den nuvarande skrivningen om hållbar utveckling infördes i HL 1 kap 5 § år 2006. Beskriv övergripande och reflektivt hur lärosätet arbetat med hållbar utveckling inom utbildning de senaste åren,

inklusive:

- vilka utmaningar lärosätet ställts inför i detta arbete.*
- vilka lärdomar som dragits.*

Försvarshögskolan utbildar och forskar inom området försvar, samhällsskydd och säkerhet.¹ Högskolans utbildningar bedrivs inom åtta ämnen och fem utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå. Utöver detta utbildningsutbud bedriver Försvarshögskolan uppdragsverksamhet inom utbildningsområdet, både i form av poänggivande utbildningar och i form av utbildningar som inte är poänggivande. Inom ramen för denna utvärdering har vi endast berört de poänggivande utbildningarna. På Försvarshögskolan är främjande av en hållbar utveckling ett naturligt inslag inom flertalet av våra utbildningar. Förvissad om att det bedrivs ett sådant arbete har inte Försvarshögskolan prioriterat att centralt styra arbetet genom exempelvis en central policy, bland annat eftersom högskolans verksamhet på många sätt leder till att självaste utbildningarna syftar till en hållbar utveckling i högskolelagens betydelse. Försvarshögskolan har alltså inte något allmänt övergripande dokument för begreppet ”hållbar utveckling” vad gäller utbildning.

En hållbar utveckling, så som den formuleras i högskolelagen, förutsätter ett säkert samhälle med robusta institutioner. Försvarshögskolans ovannämnda område berör säkerhet i en vid bemärkelse (vilken förutom ett mer traditionellt säkerhetsbegrepp även innefattar mänsklig säkerhet och samhällssäkerhet) och bidrar på så sätt till utbildning för en hållbar utveckling för kommande generationer. Utbildningarna vid Försvarshögskolan berör förutsättningarna för arbete med hållbar utveckling, både nationellt och internationellt. Förståelsen för andra länder och internationella förhållanden är en viktig del av utbildningen. Arbetet med självvärderingen har utgått från

---

¹ <https://www.fhs.se/documents/medarbetarwebben/nyheter/2016/fhs%20vision%202020.pdf>

högskolelagen 1 kap. 5 § definition om hållbar utveckling. FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030) har också använts som ram för arbetet samt för att bredda förståelsen för begreppet hållbar utveckling inom Försvarshögskolan verksamhet. Flera av Försvarshögskolan utbildningar kan kopplas till de globala målen för hållbar utveckling.

Inom ramen för Försvarshögskolan kvalitetssystem följer Forsknings- och utbildningsnämnden upp kvaliteten i Försvarshögskolan utbildningar. Detta innebär också att nämnden följer upp hur utbildningarna främjar en hållbar utveckling. Processen har dock precis påbörjats och beskrivs närmare i kapitel 2B.

Utmaningar

För en liten högskola som Försvarshögskolan, är det nödvändigt att prioritera och tydligt välja vilka arbetsområden som högskolans verksamhet ska fokusera på. Sedan Försvarshögskolan etablerades som högskola 2008, har högskolan prioriterat ett utvecklingsarbete med syfte att säkerställa och höja kvaliteten på Försvarshögskolans utbildningar liksom att förbättra våra interna processer, vilket också har gjorts med goda resultat. En konsekvens av detta är att det hittills huvudsakligen bedrivits ett systematiskt arbete inom ovannämnda aspekter av hållbar utveckling. Därför kommer vi i denna självvärdering huvudsakligen att fokusera på och lyfta fram två specifika områden där främjandet av en hållbar utveckling faller naturligt inom utbildningen. Dessa områden är FN resolution 1325 samt samhällsskydd och säkerhet.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325

FN:s säkerhetsråds resolution 1325 (FN resolution 1325) om kvinnor, fred och säkerhet antogs av FN:s säkerhetsråd år 2000. Resolutionen slår fast att kvinnors ökade deltagande – i att förebygga, hantera och lösa konflikter, samt i fredsbyggande och återuppbyggande efter konflikt – är en förutsättning för att uppnå hållbar internationell fred och säkerhet. Resolutionen bygger på fyra pelare: arbeta konfliktförebyggande och fredsbyggande, delaktighet, säkerhet, förebyggande arbete samt återbyggnad. Konkret innebär detta: säkerställa kvinnors deltagande i institutioner och i beslutsfattande i postkonfliktsituationer, stärka skyddet för kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, arbeta konfliktförebyggande och fredsbyggande, samt integrera ett jämställdhetsperspektiv i freds- och säkerhetsfrämjande och humanitära insatser. Resolutionen har alltså tydliga kopplingar till främjandet av en hållbar utveckling.

Regeringen har omhändertagit resolutionen i en handlingsplan där Försvarshögskolan, tillsammans med flera andra, pekas ut som myndighet med ett särskilt ansvar för genomförande av resolutionen. Högskolan har i sin tur omhändertagit regeringens uppdrag bland annat genom egna interna

handlingsplaner (Försvarshögskolan fri från diskriminering 2009-2012² samt Försvarshögskolan handlingsplan för genomförande av resolution 1325 2013-2015). Regeringen beslutade om en ny handlingsplan³ under 2016 och nu pågår ett arbete inom Försvarshögskolan med att på nytt ta fram en egen handlingsplan som operationaliserar de nationella målen, i enlighet med regeringens beslut.

Det är värt att understryka att de globala målen interagerar med varandra och att arbetet med dessa inte kan ske i stuprör. Detta kan exempelvis utläsas av regeringens handlingsplan för genomförande av FN resolution 1325: "För att ett ökat deltagande ska möjliggöras behövs ett holistiskt synsätt på fred och säkerhet där verksamheten måste utgå ifrån och integrera genusperspektiv och konfliktanalys."

Vad gäller FN resolution 1325 är inte Försvarshögskolans regeringsuppdrag kopplat till några ytterligare medel.

Samhällsskydd och säkerhet

Den akademiska diskussionen och forskningen om säkerhet har sedan det kalla krigets slut vidgats och omfattar inte längre enbart staters säkerhet utan även samhällssäkerhet och mänsklig säkerhet. Som en konsekvens av denna vidgade syn på säkerhet är det inte enbart försvarsfrågor som anses vara av betydelse för hur säkerhet uppnås, utan även hur kriser hanteras. Det säkra samhället är därmed ett samhälle där individer (kvinnor som män, barn som vuxna), samhällsstrukturer och stater är skyddade från existentiella hot. Samhällsskydd och säkerhet kan alltså kopplas till begreppet hållbar utveckling. Säkerhet i vid bemärkelse är en viktig del av hållbar utveckling: utan säkerhet är hållbar utveckling inte möjlig.

---

² <https://www.fhs.se/sv/medarbetarwebben/anstallning/fhs-fri-fran-diskriminering/>

³ <http://www.regeringen.se/49ef7e/contentassets/e4d33c0dd10e47b1b614c413e756fac1/sveriges-nationella-handlingsplan-for-genomforande-av-fns-sakerhetsradsresolutioner-om-kvinnor-fred-och-sakerhet-20162020-.pdf>

2. Aspektområde: Styrning och organisation

Bedömningsgrunder:

- A. *Det finns lärosätesövergripande mål fastställda för hållbar utveckling inom utbildning. Dessa mål omfattar samtliga utbildningsnivåer (grundnivå och i förekommande fall avancerad nivå och forskarnivå) och är förankrade inom lärosätet.*

Såsom vi redogjort för inledningsvis har Försvarshögskolan inga lärosätesövergripande mål fastställda för hållbar utveckling såsom samlingsbegrepp inom utbildning. Mål finns dock inom specifika områden.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Såsom vi redogjort för tidigare har Försvarshögskolan ett särskilt ansvar vad gäller Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av FN resolution 1325. Implementeringen av den nationella handlingsplanen sker dels genom en lokal handlingsplan dels genom Försvarshögskolans verksamhetsutvecklingsplan (VUP) som sedan ska brytas ner i lokala mål på institutioner eller motsvarande.

Följande mål återfanns i handlingsplanen 2013-2015⁴ (liknande mål återfanns redan 2009):

- *I de delar av utbildningen där det är relevant ingår kunskap om FN:s resolution 1325.*

I Försvarshögskolan VUP 2017 finns två mål som gäller FN resolution 1325:

- *1b) Försvarshögskolans utbildningsverksamhet beaktar den nationella handlingsplanen för FN resolution 1325,*
- *2c) Försvarshögskolan har undersökt möjligheterna för att initiera forskning avseende genus och resolution 1325,*

Målen i VUP omfattar samtliga utbildningsnivåer. Vidare ska målen brytas ner i varje del av organisationen. Målen följs upp under året vid tre tillfällen. De revideras sedan årligen.

Under första halvåret 2017 kommer Försvarshögskolan att anta en egen handlingsplan för genomförande av FN resolution 1325 för perioden 2017-2019. Arbetet med att ta fram den nya lokala handlingsplanen för genomförande av resolutionen på Försvarshögskolan är påbörjat (se vidare kap. 4B).

---

⁴ [https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/om-fhs/ledning-och-styrning/1325/FHS%20handlingsplan%201325%20\(2013-2015\).pdf](https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/om-fhs/ledning-och-styrning/1325/FHS%20handlingsplan%201325%20(2013-2015).pdf)

Samhällsskydd och säkerhet

Som vi tidigare redogjort för har säkerhetsbegreppet vidgats sedan det kalla krigets slut och omfattar idag samhällssäkerhet och mänsklig säkerhet. Det säkra samhället är kärnan i flera av Försvarshögskolans utbildningar, där ett samhälle, individer, samhällsstrukturer och stater är skyddade från existentiella hot, både på ett nationellt och på ett internationellt plan. Samhällsskydd och säkerhet hör alltså till delar av samlingsbegreppet hållbar utveckling. Samhällsskydd och säkerhet är ämnen som studeras vid Försvarshögskolan och följaktligen omfattar utbildningarna därmed relevanta delar av hållbar utveckling. Försvarshögskolan har inte satt upp några ytterligare mål för detta.

B. Lärosätet följer upp och utvecklar arbetet för hållbar utveckling inom utbildning på ett systematiskt sätt.

Försvarshögskolans kvalitetssystem

Inom ramen för Försvarshögskolans kvalitetssystem följer Forsknings- och utbildningsnämnden (FoUN) upp kvaliteten i utbildningarna. Detta sker bland annat genom att varje program eller ämne årligen får skriva en självvärdering som grund för en kvalitetsdialog med nämnden. Självvärderingen utgår ifrån en mall som innehåller dels frågor som är gemensamma för samtliga program eller ämnen, och dels frågor som är specifika för var och en av dem. Bland de frågor som är gemensamma för samtliga utbildningar återfinns följande fråga: *På vilket sätt säkerställer ni att utbildningen främjar en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa?*

Utöver detta anpassar utbildningsutskottet, ett utskott underställt FoUN, de ämnes- eller programspecifika delarna av självvärderingsmallen. Programansvarig eller motsvarande tar emot och skriver självvärderingen som sedan föredras i FoUN. Utskottet får självvärderingen före och efter föredragningen och kan ställa kompletterande frågor. Efter föredragningen får programansvarig eller dess motsvarighet återkomma till nämnden med en skriftlig åtgärdsplan. Åtgärdsplanen samt andra interna dokument och nyckeltal ligger sedan till grund för kommande års beredning av självvärderingsmallen för samma program/ämne.

De första självvärderingarna som följer denna modell kommer att inkomma under våren 2017, varför det ännu inte går att dra slutsatser från denna modell. Modellen är dock systematisk och ansvarsförhållandena är tydliga. Den medför också en automatisk uppföljning och möjlighet att utveckla utbildningarna. Vidare ska uppnådda resultat både vad gäller process och sakfrågor bidra till utveckling av systemet. De ska också kunna omhändertas i organisationen där så är lämpligt.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Försvarshögskolans styrelse gav 2015 internrevisionen i uppdrag att granska ”om handlingsplan 1325 implementerats i planerad omfattning och om det är sannolikt att beslutade planerade aktiviteter kommer att genomföras samt att fastställda mål kommer att uppnås innan utgången av 2015”.

Internrevisionen har inkommit med en rapport⁵. Av rapporten framgår det att det finns brister i implementeringen av Försvarshögskolans handlingsplan, särskilt på forskningssidan. Målen i handlingsplanen ansågs inte vara utformade på relevant sätt och handlingsplanen var inte tillräckligt förankrad i organisationen. Uppföljningen bedömdes inte heller ske på ett adekvat vis.

Den nationella handlingsplanen var under revidering när internrevisionen inkom med sin rapport varför Försvarshögskolan väntade tills den nya var beslutad innan arbetet skulle påbörjas med åtgärder. Under tiden gjordes en kartläggning av 1325-arbetet på Försvarshögskolan. Kartläggningen kommer också att användas i arbetet med Försvarshögskolan nya handlingsplan. Arbetet med handlingsplan 1325 kommer att samordnas med uppdraget i regleringsbrevet att ta fram en åtgärdsplan avseende jämställdhetsintegrering och senare arbetas in i ordinarie verksamhet via verksamhetsutvecklingsplanen. I det arbetet ska internrevisionens iakttagelser samt rekommendationer beaktas. Handlingsplan 1325 beräknas bli klart under första halvåret 2017. För övrigt bör nämnas att det förs en kontinuerlig nationell uppföljning av handlingsplanen. För att möjliggöra gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte sammankallar dessutom Utrikesdepartementet till möten två gånger per år. Till dessa möten kallas berörda departement och myndigheter. Dessa uppföljningsmöten kan även användas till att ta tillvara kunskaper och erfarenheter som utsänd personal har vunnit. En årlig rapport om Sveriges genomförande av den nationella handlingsplanen kommer att sammanställas under ledning av Utrikesdepartementet. En halvtidsöversyn av handlingsplanen ska genomföras. Under 2020 ska en extern utvärdering ske för att utvärdera uppnådda resultat, identifiera utmaningar och dra lärdomar inför Sveriges nästa handlingsplan. Översynen och utvärderingen ska omfatta såväl Regeringskansliet som de myndigheter som bidrar till genomförandet av handlingsplanen.

Samhällsskydd och säkerhet

Av de skäl som vi tidigare redogjort har inte Försvarshögskolan fastställt några mål vad gäller samhällsskydd och säkerhet. Utifrån tidigare resonemang kommer uppföljning att ske årligen genom Försvarshögskolan kvalitetssystem.

---

⁵<https://www.fhs.se/Documents/Medarbetarwebben/verksamhetsstyrning/Internrevisionen/2014/IR%20granskning%20av%20FHS%20handlingsplan%20FN%20resolution%201325.pdf>

3. Aspektområde: Miljö, resurser och område

Bedömningsgrunder:

A. Lärosätet arbetar aktivt med att säkerställa den pedagogiska och forskningsbaserade kompetensen hos berörd personal i frågor som rör hållbar utveckling i utbildningen.

Under 2013–2015 innehöll Försvvarshögskolans handlingsplan⁶ för genomförande av FN resolution för 1325 följande mål: ”FHS lärare har grundläggande kunskaper om genus och FN:s resolution 1325”.

Enligt Försvvarshögskolans riktlinjer för examinator⁷ ska en examinator ha genomgått högskolepedagogik 1 (avancerad nivå) och vara inplanerad att inom ett år genomgå högskolepedagogik 2 (avancerad nivå). Under 2016 har Försvvarshögskolan valt att omarbota en av de högskolepedagogiska kurserna som ges vid Försvvarshögskolan. I denna kurs finns ett moment som syftar till integrering av hållbar utveckling inom kursdeltagarnas ämnesområden⁸. Ett av lärandemålen beskriver att deltagarna efter kursen ska: *skriftligt och muntligt kunna uttrycka kärnan i den egna pedagogiska grundsynen, bland annat ska hållbarhets- och jämställdhetsperspektiv beaktas*. I kursen får deltagarna koppla sina ämne- eller verksamhetsområde till begreppet hållbar utveckling och beskriva hur området skulle kunna främja en hållbar utveckling. På sikt kommer alltså antalet lärare som kan bidra med hållbarhetsaspekten och en helhetssyn på hållbar utveckling att öka.

Utöver detta har det bjudits in föreläsare som berört FN resolution 1325 eller andra nära avgränsande teman. Under de samtal som förekommit inför denna självvärdering har flera personer påpekat att Försvvarshögskolans interna jämställdhetsintegreringsarbete ofta kopplas till eller lyfter frågan om just FN resolution 1325. Den höga medvetandenivån sägs påverka arbetet med samtliga dessa närliggande frågor positivt.

B. Lärosätet samverkar med studenter i arbetet med hållbar utveckling.

Lärosätet har ett välfungerande samarbete med Försvvarshögskolans studentkår i enlighet med lärosätets egna riktlinjer för studentinflytande⁹. I den mån frågor som knyter an till hållbar utveckling

---

⁶ [https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/om-fhs/ledning-och-styrning/1325/FHS%20handlingsplan%201325%20\(2013-2015\).pdf](https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/om-fhs/ledning-och-styrning/1325/FHS%20handlingsplan%201325%20(2013-2015).pdf) (sid 9)

⁷ <https://www.fhs.se/documents/externwebben/student/regler%20och%20riktlinjer/riktlinjer%20examinatorer%20160202.pdf>

⁸ Högskolepedagogik 1 kurskod 2LL003

⁹ <https://www.fhs.se/Documents/Medarbetarwebben/regelverket/Niv%c3%a5%202/%c3%96vergripande%20instruktioner/Bilagef%c3%b6rteckning/Bilaga%204.%20Riktlinjer%20f%c3%b6r%20studentinflytande%20120515.pdf>

berörs medverkar studenterna på ett naturligt sätt inom ramen för beredande och beslutande organ, i likhet med frågor som rör andra områden såsom kvalitetsfrågor, internationalisering mm.

C. Lärosätet samverkar med arbetsliv i arbetet med hållbar utveckling.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Försvarsmakten är en av de myndigheter som regeringen pekar ut särskilt i den nationella handlingsplanen för genomförande av FN resolution 1325. Försvarsmakten är också beställare av uppdragsutbildningarna Högre stabsofficersutbildning (HSU) som leder till magister i krigsvetenskap samt Stabsutbildningen (SU, grundnivå) och Taktiska stabskursen (TSK, grundnivå). Försvarsmakten har i sin beställning specifikt pekat på områdena genus samt FN:s resolution 1325 som särskilt viktiga att implementera i utbildningen vilket också sker i utbildningsplaner¹⁰ och kursinnehåll.

Samhällsskydd och säkerhet

Som en del av Försvarshögskolans kandidatprogram (där studenterna bl.a. kan ha huvudämnet statsvetenskap med inriktningarna krishantering och säkerhetspolitik) ingår en termins praktik. Dessa praktikplatser är en viktig del av högskolans samverkan med arbetslivet. Förutom studenternas kontakter med sina praktikplatser har även den kursansvarige kontinuerlig kontakt och uppföljning med praktikplatserna. Praktikplatserna är huvudsakligen kommuner, myndigheter (inklusive svenska ambassader), frivilligorganisationer och företag med verksamheter inom området försvar, säkerhet och krishantering, dvs inom ett område som har direkt koppling till FN:s globala mål nummer 16 (fredliga och inkluderande samhällen). Försvarshögskolan studenter kan göra praktik på 35-40 olika organisationer.

Utöver samarbetet med arbetslivet som sker under utbildningen har Försvarshögskolan också vetskap om att utbildningen möter arbetsmarknadens behov vad gäller hållbar utveckling då det visar sig att ett flertal studenter fått anställning och nu arbetar med hållbara utvecklingsfrågor¹¹.

---

¹⁰ HSU:

[https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/utbildning/Uppdragsutbildningar/Milit%c3%a4ra%20utb/HSU/utbildningsplaner/Utbildningsplan%20f%c3%b6r%20H%c3%b6gre%20stabsofficersutbildning%20med%20operativ%20inriktning%20\(HSU%20Op\)%2016-18.pdf](https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/utbildning/Uppdragsutbildningar/Milit%c3%a4ra%20utb/HSU/utbildningsplaner/Utbildningsplan%20f%c3%b6r%20H%c3%b6gre%20stabsofficersutbildning%20med%20operativ%20inriktning%20(HSU%20Op)%2016-18.pdf)

SU:

<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/utbildning/Uppdragsutbildningar/Milit%c3%a4ra%20utb/SU/2014-15/1SU14%20Stabsutbildningen%2014-15.pdf>

¹¹ Se exempelvis sid.11, https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/utbildning/utbildningskatalog/2017-2018/FHS_Kurskatalog_webb-2017.pdf

D. Lärosätet främjar interdisciplinär samverkan i arbetet med hållbar utveckling i utbildningen.

Huvuddelen av Försvarshögskolan utbildningsprogram är i sig interdisciplinära. I Officersprogrammet (180 hp på grundnivå) finns det kurser huvudsakligen i ämnena krigsvetenskap, ledarskap och militärteknik.

På grundkursen i militärstrategi på officersprogrammet tas FN:s globala mål för hållbar utveckling upp i samband med undervisningen om FN-stadgans huvudsakliga principer och regler rörande konflikthantering och våldsanvändning i internationella relationer. Dessutom ska studenten kunna diskutera samhällliga och etiska aspekter rörande användning av militärmakt och aspekternas betydelse för det militära yrkesmonopolet.

Vid de militära programutbildningarna blir den interdisciplinära samverkan mellan ämnena särskilt tydlig under olika tillämpningsövningar. Det finns lagkrav på sådan samverkan då bland annat vapen, fordon, miljöfarliga ämnen, buller mm förekommer inom yrket. Detta kräver en bred riskanalys och kunskaper om gällande bestämmelser som inkluderar personal-, miljö- och hälsoaspekter. Som en naturlig del av övningarna ingår ett kretsloppstänkande, vilket innebär att studenterna möter rutiner för hopsamling och återvinning av bland annat olika typer av avfall och förbrukningsmateriel.

Kandidatprogrammet kan leda till kandidatexamen i antingen statsvetenskap eller militärhistoria. Kandidatprogrammet ger studenterna möjlighet att studera flera av Försvarshögskolan profilmännen. Studenterna kan t.ex. välja att studera en Grundkurs i Krigsvetenskap. I kursplanen anges att studenterna ska kunna *”örklara olika maktmedels användningsområden”* och på magisterkursens delkurs i Militär maktutövning anges att studenterna ska kunna *”självständigt och kritiskt analysera olika strategiska beslut att använda militära maktmedel utifrån såväl ett instrumentellt som idéorienterat perspektiv; [s]jälvständigt och med god argumentation värdera möjligheter och begränsningar att uppnå politiska mål med olika former av militär makt”*.

På samma sätt ger magisterprogrammet i politik och krig möjlighet att bredda sin kompetens inom flera avgränsande ämnen inom området. Kursens delkurs Krig, kritiska studier och genus behandlar utförligt genusfrågor relaterade till det militära maktmedlet och krig genom att studenterna ska kunna *”redogöra för olika kritiska och feministiska teorier om krig i relation till traditionell krigsvetenskaplig forskning; förklara vilken roll genus, med särskilt fokus på identitet, maskulinitet och könsnormer har för förståelsen av moderna krig; använda kritiska och feministiska teorier om krig för att analysera och problematisera samtida krig och krigföring; värdera och problematisera militär maktutövning i förhållande till etiska konsekvenser och utgångspunkter”*.

4. Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat

Bedömningsgrunder:

A. Lärosätet har utbildningar som utformas och genomförs så att hållbar utveckling integrerats. Detta kan avse både innehåll och arbetsätt.

Nedan lyfts ett antal olika utbildningar som leder antingen till yrkesexamen eller generella examina fram. Utbildningarna är på olika nivåer och inom olika områden. Varje utbildning samt dess koppling till hållbar utveckling redogörs för separat.

Officersprogrammet

Under Officersprogrammet behandlas resolution 1325 under en av fortsättningskurserna i krigsvetenskap, irreguljär krigföring. Kursen syftar dels till att studenten ska få en bredare förståelse för irreguljär krigföring med särskilt fokus på centrala idéer i västerländska doktriner för upprorsmotverkan och stabiliserande metoder, dels skyddet för mänskliga fri- och rättigheter vid allomfattande planering i internationella operationer. Under kursen behandlas även kulturell förståelse och genderperspektiv. Urvalet av litteratur och seminarieledare på kursen har dessutom gjorts för att säkerställa att även kvinnliga forskare finns representerade.

Vidare får studenterna vid officersprogrammet under påbyggnadskursen krigsvetenskapliga analysinriktningar kunskap om den kritiska och feministiska forskningen om krig. Syftet med kursen är att studenten ska ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper inom ett avgränsat krigsvetenskapligt forskningsområde som en förberedelse för det självständiga arbetet.

Officersexamen är en yrkesexamen på grundnivå och har en tydlig koppling till samhällsskydd och säkerhet på både nationell och internationell nivå. Enligt utbildningsplanen¹² ska officeren ha förmåga att utöva sina yrkesfärdigheter, så väl vid internationell kris- och konflikthantering som nationellt under fred, kris och i krig inom ramen för en bred hot- och riskbild. Både vid en nationell och en internationell konflikthantering har officeren med sig de vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekterna med fokus på mänskliga rättigheter. Nyttjar officeren den kunskapen som Försvarshögskolan har givit kan en hållbar utveckling främjas vid exempelvis deltagande vid insatser på ett nationellt och internationellt.

¹²<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/utbildning/Officersprogrammet/Utbildningsplaner/Utbildningsplan%20Officersprogrammet%20Krigsvetenskaplig%20inriktning%20%20150609.pdf>

Uppdragsutbildningar

Såsom vi redogjort för tidigare hör Försvarmakten (FM) till de myndigheter som har fått i uppdrag av regeringen att delta i genomförande av FN resolution 1325. Nedan följer exempel som berör några uppdragsutbildningar som är poänggivande och riktar sig till Försvarmaktens anställda.

Stabsutbildningen (SU, grundnivå)

Försvarmaktens ansvar återspeglas i Försvarmaktens beställning av utbildningar inte minst vad gäller Försvarmaktens krav på utbildningsinnehåll.

Av Stabsutbildningens (60 hp) totalt nio kurser innehåller fem av dessa inslag som berör FN resolution 1325. Resolution kan integreras mer eller mindre explicit i kursplan. Ett utdrag ur kursplanens lärandemål kan se ut enligt nedan (kursen ges på grundnivå): ”Förklara hur den politiska processen samt olika inre och yttre hänsynstaganden, exempelvis civila och militära samarbeten/förpliktelser, kan påverka det befintliga handlingsutrymmet under en säkerhetspolitiskt betingad internationell utveckling.” Svar på frågor om detta område krävs ett resonemang kring genus samt FN:s resolution 1325.

Högre Stabsofficersutbildning (HSU, program på avancerad nivå)

I utbildningsplanen (utbildningsplan 14-16) för högre Stabsofficersutbildning (HSU), som ges på avancerad nivå finns exempel på hur integreringen av FN:s resolution 1325 kan se ut:

”Samtliga ämnen berörs inom HSU, men fokuserar på ämnet Krigsvetenskap och genomförs mot beaktande av FN resolution 1325 vid de kurser där detta är tillämpligt.”

Ytterligare exempel på hur innehållet breddas är följande mål: ”Kunskap om hur gender, mångfald och kultur påverkar människors säkerhet, behov, strategier samt konflikters utveckling utgör ett ständigt inslag i alla kurser.”

I HSU:s olika kurser har integrering av FN:s resolution 1325 omsatts där detta är tillämpligt, till exempel i kurserna Krigsvetenskap - Irreguljär krigföring och Krigsvetenskap - metod och självständigt arbete. På avancerad nivå (HSU) har integrering av genus och FN:s resolution 1325 omsatts där detta är tillämpligt, särskilt inom kursen ”Ledarskap och Officersprofessionen”.

Utvecklingsområde

Arbetet med integreringen av 1325 har pågått sedan 2009 och kommer att fortgå då både Försvarshögskolan och Försvarmakten är utpekade myndigheter i den nya nationella handlingsplanen. De lokala handlingsplanerna har varit en viktig del i processen med att integrera dessa områden i utbildningen. De konkretiserar också en del av högskolans påverkans- samt ansvarsområde inom begreppet hållbar utveckling. För Försvarshögskolan, som har en tydlig

profilering och är ett litet lärosäte, krävs det att områden som främjar en hållbar utveckling tydliggörs på liknande vis för att det ska kunna integreras inom utbildningen.

Vid framtagandet av den nya handlingsplanen för FN:s resolution 1325 kommer tidigare uppkomna frågor och uppföljningar beaktas för att den nya handlingsplanen ska ge så god effekt som möjligt.

Utbildningar vid institutionen för säkerhet, krishantering och ledarskap (ISSL)

Utbildning för området samhällsskydd och säkerhet har kopplingar till andra beståndsdelar av hållbar utveckling. Nedan redogörs för hur undervisningen berör beståndsdelar inom området hållbar utveckling, vilka exemplifieras med citat ur de olika kursplanernas lärandemål och i några fall med exempel på hur dessa lärandemål omsätts i utbildningen. Exempelen är hämtade från utbildning på både grundnivå och avancerad nivå och visar därmed hur hållbar utveckling integrerats som en naturlig del i utbildningen. En viktig utgångspunkt är att studenterna vid Försvarshögskolan i hög grad kommer arbeta med dessa teman i sina framtida professionella roller.

Utbildning vid ISSL ges i ämnena statsvetenskap med inriktning mot säkerhet och krishantering, ledarskap under påfrestande förhållanden, juridik med inriktning folkrätt, samt krigsvetenskap. Utbildningen ges som program på grundnivå eller avancerad nivå eller som fristående kurser på grundnivå eller avancerad nivå. Inom utbildningen som ges vid ISSL kan området samhällsskydd och säkerhet kopplas direkt till hållbar utveckling. Ett antal teman med koppling till hållbar utveckling har identifierats, dessa teman är :

- säkerhetsbegreppet och dess betydelse för hållbar utveckling,
- aktörer, arenor, policyprocesser och policyfrågor av betydelse för hållbar utveckling,
- makt och ansvar: maktstrukturer i staten och det globala samfundet, militära och civila maktmedel samt deras roll för hållbar utveckling.

Nedan redogörs för hur undervisningen berör dessa teman, vilka exemplifieras med citat ur de olika kursplanernas lärandemål och i några fall med exempel på hur dessa lärandemål omsätts i utbildningen. Hur kurslitteraturen bidrar redogörs för under rubriken C nedan. Exempelen är hämtade från utbildning på både grundnivå och avancerad nivå och visar därmed hur hållbar utveckling på olika sätt finns med i utbildningen. En viktig utgångspunkt är att studenterna vid Försvarshögskolan i hög grad kommer arbeta med dessa teman i sina framtida professionella roller.

Säkerhetsbegreppet och dess betydelse för hållbar utveckling

Grundkurs i statsvetenskap med inriktning mot krishantering och säkerhet rör huvudsakligen säkerhetsbegreppet vilket kan kopplas till dess betydelse för hållbar utveckling. Bland annat ska studenterna kunna redogöra för ämnet säkerhetspolitik och dess utveckling, liksom för olika säkerhetspolitiska synsätt och teorier (inklusive ett genusperspektiv på säkerhet). Under

Fortsättningskursen i statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet ska studenterna dessutom kunna lägga till ett kritiskt perspektiv: ”[...] *kritiskt diskutera och kontrastera skilda begreppsliga och teoretiska debatter om säkerhet; problematisera krisers uppkomst, definiering och hantering; kritiskt bearbeta ett verkligt fall med utgångspunkt i de teorier [om krishantering] som kursen behandlar; analysera komplexa säkerhetspolitiska faktorer såsom lagstiftning och avtal, parlamentariskt läge, massmedier, och jämlikhets- och demokratiaspekter*”.

Magisterprogrammet i Politik och krig har följande lärandemål som relaterar till studenternas kunskap om och förståelse av säkerhetsbegreppet ”*skilja mellan påståenden tillhörande rivaliserande teoretiska paradigmer med avseende på politik, säkerhet och kris; redogöra för den vetenskapliga debatten kring europeisk säkerhet och krishantering samt kritiskt värdera olika teoretiska tillämpningar inklusive genusperspektiv*”.

Dessa lärandemål berör på olika sätt förutsättningarna för säkerhet och innebär att studenterna på olika nivåer får brottas med frågan om hur begreppet säkerhet kan definieras och vilka konsekvenser dessa definitioner får för både individer, stater och samhällsstrukturer.

Aktörer, arenor, policyprocesser och policyfrågor av betydelse för främjande av hållbar utveckling

En förutsättning för att arbeta med hållbar utveckling är kunskap om hur olika sorters aktörer på olika nivåer (lokalt, nationell och globalt) kan påverka utvecklingen. Dessutom krävs kunskap om vilka arenor som finns för detta arbete, dessa kan vara både stater, nätverk av stater och / eller icke-statliga aktörer, samt internationella organisationer. Även kunskap om hur olika policyprocesser ser ut och vilka frågor som kan vara relevanta för arbete med hållbar utveckling är viktigt. Studenterna vid Försvarshögskolan möter i sin utbildning aktörer, arenor, policyprocesser och policyfrågor av relevans för hållbar utveckling inom flera olika ämnen. Vid Försvarshögskolan finns kurser som tar upp detta från olika ämnesinriktningar: statsvetenskap med inriktning säkerhet och krishantering, asymmetriska hot och terrorism, samt i ledarskap under påfrestande förhållanden. Nedan följer exempel på lärandemål från olika kurser på olika nivåer som tar upp aktörer, arenor, processer och frågor som är relevanta för arbetet med hållbar utveckling.

Följande kurser och lärandemål relaterar till studenternas kunskap om och förståelse för aktörer av betydelse för arbete med hållbar utveckling.

Grundkurs i ledarskap under påfrestande förhållanden (kursen ingår i kandidatprogrammet och kan läsas som fristående kurs) ”*redogöra för ’normalt’ ledarskap och ledarskap under påfrestning samt kunna definiera ledarskapets särskilda problem och utmaningar i samband med påfrestande situationer; definiera den bredd av faktorer som är relevanta för ledarskap som fenomen på såväl individuell, organisatorisk som på samhällelig eller kulturell nivå; redogöra för centrala teoretiska perspektiv avseende ledarskap och organisation i nationella och internationella krissituationer*”.

Fortsättningskurs i ledarskap under påfrestande förhållanden ”*identifiera hur olika kulturellt grundade förhållningssätt påverkar förutsättningarna för ledarskap i internationella insatser/kriser problematisera olika kulturella förhållningssätt utifrån bestämda normer och värderingar inkluderande ett genusperspektiv; problematisera olika etiska förhållningssätt utifrån bestämda normer och värderingar*”.

Följande kurser och lärandemål relaterar till studenternas kunskap om och förståelse för arenor och policyprocesser av betydelse för arbete med hållbar utveckling.

Grundkurs i statsvetenskap med inriktning mot krishantering och säkerhet ”*analysera politiska styrelseformer samt grundläggande aspekter av politiskt beslutsfattande*”.

Påbyggnadskurs i statsvetenskap inriktning krishantering och säkerhet: ”*analysera europeiska mål, problem och lösningar i praktiken vad gäller säkerhet, krishantering och internationellt samarbete ur ett jämförande regionalt perspektiv; analysera utvecklingen inom EU vad gäller säkerhet och krishantering samt vad denna process innebär för staten.*”

Följande kurser och lärandemål relaterar till studenternas kunskap om och förståelse för policyfrågor av betydelse för arbete med hållbar utveckling.

Grundkurs i statsvetenskap med inriktning mot krishantering och säkerhet ”*kritiskt värdera utsagor med politiskt och ideologiskt innehåll utifrån centrala begrepp inom politisk teori och internationell politisk teori; analysera politiska styrelseformer samt grundläggande aspekter av politiskt beslutsfattande, maktutövning inom offentlig förvaltning och genomförande av politik; beskriva hur beredskap för risk- och krishantering är organiserad i politik och förvaltning i Sverige och i ett jämförande internationellt perspektiv: reflektera över olika dilemman i risk- och krishantering*”.

Påbyggnadskurs i statsvetenskap inriktning krishantering och säkerhet ”*analysera krishanterings- och säkerhetsfrågor utifrån organisatoriska och förvaltningspolitiska perspektiv*”.

Asymmetriska hot och terrorism (grundnivå) ”*på vetenskaplig grund kunna förklara terrorismen som företeelse, både i en historisk och bredare sociopolitisk kontext; urskilja bakomliggande faktorer till vådsbejakande extremism på makro-, meso- och mikronivå; beskriva hur asymmetriska hot påverkat världspolitikens agenda*”.

Magisterkurs i politik och krig ”*Bedöma olika vetenskapliga metoder för, och studier av, policyskapande. Kritiskt analysera krisers och katastrofers roll i policyprocessen. [p]roblematisera europeiska mål, problem och praktiska lösningar vad gäller säkerhet, krishantering och internationellt samarbete ur ett jämförande regionalt perspektiv.*”

Under seminarier på flera av delkurserna, bland annat delkurs 1 på Kandidatprogrammets introduktionstermin och på delkurs 2 på Grundkurs i statsvetenskap, skapas förståelse för hur både stater och internationella organisationer möts i förhandlingar genom att studenterna själva får agera

stater och/eller organisationer. Detta skapar förståelse både för de arenor som finns för att driva policyfrågor, som t ex agendan för hållbar utveckling på den internationella nivån, men även de möjligheter och begränsningar som olika aktörer har att påverka utveckling av policy.

Vad gäller innehållsfrågor undervisar vi inte i någon högre utsträckning explicit om exempelvis klimatfrågor men med sin kunskap om policyprocesser och hur policyfrågor kommer upp och hanteras på den politiska dagordningen kan studenterna själva identifiera viktiga frågor för arbete med hållbar utveckling. Ett exempel är en c-uppsats som lades fram höstterminen 2016 och som hade titeln *"From Climate Change to Anarchy? A study of the effects of long-term climate change on the dynamics of violent conflicts in Kenya 2007-2008."*

Makt och ansvar: maktstrukturer i staten och det globala samfundet, militära och civila maktmedel samt deras roll för hållbar utveckling.

Möjligheterna att driva frågor om hållbar utveckling är nära sammankopplade med frågor om makt och ansvar, både lokalt och globalt. Här är staters och andra aktörers möjligheter att påverka utvecklingen av stor betydelse. En viktig fråga relaterad till dessa aspekter är kopplingen till genus och formuleringen i högskolelagen om att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iakttas och främjas i högskolornas verksamhet. Det är även kopplat till FN:s globala mål nummer fem om just jämställdhet.

På grundnivå ges kursen Ansvarsfrågor inom folkrätten som relaterar till studenternas kunskap om och förståelse för vem som har ansvar i det internationella systemet och hur. Här anger lärandemålen att studenterna ska kunna *"identifiera samt muntligt och skriftligt beskriva grunderna i det övergripande regelverk som omgärdar folkrättsligt ansvar med särskild inriktning mot stater, internationella organisationer, individer och icke-statliga aktörer; självständigt samt tillsammans med andra lösa utvalda sammansatta problem inom området för folkrättsligt ansvar"*.

Frågor om maktstrukturer och inom ramen för dessa frågan om jämställdhet, samt maktmedel omhändertas framför allt på kurser i statsvetenskap och krigsvetenskap. Följande kurser och lärandemål relaterar till studenternas kunskap om och förståelse för maktstrukturer och maktmedel av betydelse för arbete med hållbar utveckling.

Grundkurs i statsvetenskap med inriktning mot krishantering och säkerhet: *"analysera politiska styrelseformer samt grundläggande aspekter av politiskt beslutsfattande, maktutövning inom offentlig förvaltning och genomförande av politik; kritiskt värdera enkla utsagor om politiska förhållanden och maktrelationer i samhälle och i offentlig förvaltning; reflektera över olika dilemman i risk- och krishantering"*. Det sista lärandemålet är inte explicit relaterat till maktstrukturer men bär en tydlig koppling till genus i och med att dilemman som berörs kan handla om hur konsekvenser av prioriteringar inom risk- och krishantering kan drabba män och kvinnor på olika sätt.

Grundkurs i ledarskap under påfrestande förhållanden: *”redogöra för centrala ledarskapsutmaningar som är relaterade till militära insatser och förklara hur dessa kan belysas utifrån olika ledarskapsteoretiska perspektiv”*.

Grundkursen Folkrätten och fredsfrämjande insatser: *”Identifiera samt muntligt och skriftligt beskriva folkrättsliga regler av betydelse vid fredsfrämjande insatser, så som FN-stadgans regler. Regler om immunitet och jurisdiktion samt internationell straffrätt, mänskliga rättigheter och den internationella humanitära rätten; tillämpa det folkrättsliga regelverket som omgärdar fredsfrämjande insatser på konkreta fall; beskriva och därigenom förklara olika staters och andra aktörers inställning till regelverket vid fredsfrämjande insatser; redogöra för centrala ledarskapsutmaningar som är relaterade till påfrestningar på det civila samhället samt mer specifikt till civila insatser, och förklara hur dessa kan belysas utifrån olika ledarskapsteoretiska perspektiv.”*

Folkrätt i kris och konflikt har följande lärandemål som relaterar till studenternas kunskap om och förståelse av maktstrukturer: *”identifiera och muntligt och skriftligt beskriva folkrättens grundläggande principer ... med fokus på folkrätten i kris och konflikt, såsom konfliktprevention med inriktning på FN-stadgan, de mänskliga rättigheterna och den internationella humanitära rätten”*.

Utvecklingsområden

Systematiken som kommer att härledas från Försvarshögskolans nya kvalitetssystem förväntas sannolikt att leda till en positiv utveckling av arbetet med hållbar utveckling. Utöver detta har det inkommit exempel på hur utbildningar kan utvecklas för att bättre integrera hållbar utveckling:

Kopplingen mellan hållbar utveckling och det säkra samhället skulle kunna tydliggöras och den implicita kopplingen skulle kunna göras mer explicit. Detta skulle kunna bidra till att en utveckling inom de olika ämnena och på olika nivåer.

Ett annat område som skulle kunna utvecklas kan relateras till den undervisning som redan sker om aktörer, arenor, policyprocesser och policyfrågor. Dessa är i stor utsträckning relaterade till det robusta samhället och hur politik bedrivs där. En viktig aspekt av det robusta samhället är frågor om demokrati och hur relationen mellan demokrati och robusta institutioner ser ut. Kopplingen skulle kunna förtydligas och frågan om demokrati och dess koppling till hållbar utveckling skulle kunna vara mer uttalad i undervisningen på alla nivåer.

När det gäller specifika policyfrågor som är relevanta för hållbar utveckling, t.ex. klimatförändringar, ojämlikhet, mänsklig säkerhet, är det möjligt att undervisningens vad gäller hållbar utveckling skulle kunna förbättras genom att fler av dessa specifika frågor togs upp. Samtidigt är det viktigt att studenterna får kunskap om mer generella policyprocesser och makt och ansvarsstrukturer eftersom dessa tenderar att bestå även om politikens fokus på ett visst innehåll flyttas. Det vill säga, studenternas möjligheter att verka för hållbar utveckling i sina framtida yrkesroller kanske är mer

avhängig av deras förståelse för aktörer och processer där dessa frågor drivs än av deras sakkunskaper i området när de är klara med sin utbildning. De generiska färdigheterna som studenterna besitter i slutet av sin utbildning medför att de fått den grund som krävs för att inhämta nödvändiga kunskaper inom t.ex. mänsklig säkerhet och klimatförändringars påverkan på samhället. Detta medför att de sedan kan ha förståelse för dessa frågor utifrån sin framtida yrkesroll.

B. Vid lärosätet finns institutioner, programansvariga eller motsvarande som arbetar systematiskt med att följa upp och utveckla integreringen av frågor kring hållbar utveckling i utbildningen.

Försvårshögskolans kvalitetssystem

Såsom vi redogjort för under kapitel 2 innebär Försvårshögskolans kvalitetssystem att programansvariga eller motsvarande har i uppdrag att varje år skriva en självvärdering som grund för en kvalitetsdialog med nämnden. Bland annat innebär detta en systematisk uppföljning av hållbar utveckling.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325

På Försvårshögskolan finns ett centralt stöd för att underlätta integreringen av jämställdhetsarbetet samt FN:s resolution 1325 i kursplanerna. Stödet och de kursansvariga eller programansvariga kommer gemensamt överens om vilka delar av utbildningen som har en relevant koppling till detta delområde inom hållbar utveckling. Utöver detta sker uppföljningen på flera sätt:

ISSL, institutionen som ansvarar för bl.a. kandidatprogrammet och magisterprogrammet, har redan börjat med att upprätta en handlingsplan för hur institutionen ska arbeta med både jämställdhetsfrågor och FN:s resolution 1325 mellan 2017-2019. Två av tio aktiviteter fokuserar på utbildningen som genomförs vid institutionen. Bland annat ska en genomlysning av kursplanerna göras för att identifiera om det finns luckor i det arbetet med 1325 och/eller genus för ämnesområdena för folkrätt, statsvetenskap och ledarskap.

Vad gäller uppdragsutbildningskurser som vänder sig till Försvårsmaktens anställda följs Försvårsmaktens beställning upp av kurs- och programansvariga särskilt vad gäller implementering av resolution 1325.

Samhällsskydd och säkerhet

Vad gäller samhällsskydd och säkerhet sker det inget annat uppföljningsarbete än det arbetet som sker genom Försvårshögskolans kvalitetssystem (cf 2B).

C. Vid lärosätet finns utbildningar där forskning/konstnärlig forskning för hållbar utveckling används i utbildningen.

I ämnet ledningsvetenskap forskar och utbildar Förvarshögskolan inom ledning i vid bemärkelse: inte bara militär ledning utan även krisledning för samhällets behov under påfrestande förhållanden vilket omfattar tex naturkatastrofer eller extremväder. Som ett resultat av praxisnära forskning har Svensk Lednings- och Planeringsmetod (SPL) tagits fram. SPL är Förvarsmaktens metod för ledning. Denna metod berör flera aspekter av de globala målen för hållbar utveckling: tex ses FN resolution 1325 som en förutsättning som en operativ framgång. I SPL beaktas även miljöaspekten genom att i planering och genomförande bör och ska militära insatser orsaka så lite klimatpåverkan som möjligt. SPL används i utbildningen på Grundkurs Ledningsvetenskap och i kursen HSU6 som metod för att lösa utmaningar i olika scenarion då den omfattar både planering inför en operations genomförande och ledning av en pågående operation.

Två scenarion där SPL används är:

- Stabiliseringsinsats i Elfenbenskusten med upprättande av flyktingförläggning samt insättande av FN-bataljon för att skapa "safe and secure environment".
- En svensk försvarsoperation med spänningar i såväl Östersjön som uppe i Arktis/nordkalotten.

De studerande får alltså använda SPL för att lösa problem. Dessutom skriver de flera labbrapporter där de diskuterar hur metoder som beskrivs i SPL stödjer olika vetenskapliga teorier och hur därmed operativ nytta uppstår.

Vid Förvarshögskolan används kurslitteratur som rör till exempelexempel säkerhetsbegreppet och dess betydelse för hållbar utveckling¹³, och aktörer, arenor, policyprocesser och policyfrågor¹⁴ av betydelse för hållbar utveckling. Makt och ansvar: maktstrukturer i staten och det globala samfundet, militära och civila maktmedel samt deras roll för hållbar utveckling¹⁵. Författarna är verksamma forskare samt ofta lärare vid Förvarshögskolan och andra svenska och utländska lärosäten. Dessutom tillkommer i vissa fall mer empiriskt material i form av rapporter, policydokument och andra dokument som används i utbildningen.

ISSL:s åtgärdsplan för jämställdhetsarbete tar också upp finansiering och genomförande av forskning inom FN:s resolution 1325. Resultat av denna forskning kommer kunna nyttjas i Förvarshögskolan kurser och utbildningar, då med en tydligare koppling till Förvarshögskolan verksamhetsområde.

---

¹³ Jarvis, Lee & Jack Holland (2015) Security. A Critical Introduction. Palgrave Macmillan. Ca 250s
Henry, M. (2007). Gender, security and development. Conflict, Security & Development, 7 (1), 61-84.

¹⁴ Engelbrekt, Kjell, High-Table Diplomacy: The Reshaping of International Security Institutions (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2016).

¹⁵ Rönnblom, Malin & Maud Eduards (2008) Genusperspektiv på statsvetenskap, Stockholm: Högskoleverket Ackerly, Brooke & True, Jacqui (2008) Reflexivity in Practice: Power and Ethics in Feminist Research on International Relations, International Studies Review 10: 693-707 och Engelbrekt, Kjell, High-Table Diplomacy: The Reshaping of International Security Institutions (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2016).

Inom de krigsvetenskapliga kurserna på avancerad nivå används också forskningsbaserad litteratur med koppling till hållbar utveckling, nedan presenteras ett axplock av denna litteratur:

- Dyvik, Synne L. 2016, "Valhalla rising: Gender, embodiment and experience in military memoirs." *Security Dialogue*, 47 (2)
- Eriksson Baaz, Maria & Maria Stern, 2009, "Why do soldiers rape? Masculinity, Violence and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC)" *International Studies Quarterly*, 53 (2)
- Shepherd, Laura, 2006, *Veiled references: Constructions of gender in the Bush administration discourse on the attacks on Afghanistan post-9/11*," *International Feminist Journal of politics*, 8(1)
- Nato, BI-SCD 40-1. *Integrating UNSCR 1325 and Gender Perspective into the Nato Command Structure*, Nato, 2012.
- Neer, Thomas, O'Toole, Mary Ellen, "The Violence of the Islamic State of Syria (ISIS): A Behavioural Perspective. I *Violence and Gender*. December 2014, 1(4)
- Saltman, Erin Marie, Smith, Melanie, " 'Till Martyrdom Do Us Part' Gender and the ISIS Phenomenon." *Institute for Strategic Dialogue*, 2015